

правил. Сьогодні це звучить як нонсенс. А між іншим масове «виробництво» і присвоєння прізвищ почалося на Русі після скасування кріпацтва в 1861 році. В Європі ж найменування типу сучасних прізвищ прийшли на зміну сімейним назвам римлян ще в XII сторіччі.

Контакти українського народу з іншими націями і народностями послужили витоком до існування в Україні прізвищ, різноманітних за своїм походженням, найбільш численними з яких є прізвища російські, єврейські, тюркські та деякі інші. У роботі наведено факти щодо тлумачення двадцяти трьох прізвищ моїх однокласників.

Дуже багато прізвищ на –ов і –ев неможливо зрозуміти без знання мови, що лежить в їх основі. Без української мови! Дивіться: Кравцов (укр.кравець – рос.портной); до речі син кравця – Кравченко, а помічник кравця – Кравчук. Шевцов и Швецов (укр.швець-шевця (род.в.) – рос.сапожник-сапожника (род.п.). Син шевця – Шевченко, помічник шевця – Шевчук. Чеботарёв (укр.чоботар – рос.сапожник). Крамаров (укр.крамар – рос.торговец, лавочник). Ковальов (укр.коваль – рос.кузнец). Співаков (укр.співак – рос.певец). Шахраєв (укр.шахрай – рос.мошенник). Котляров (укр.котляр – рос.котельщик). Байбаков (укр.байбак – рос.сурок). Бабічев (укр.бабич – рус.бабник). Будьонний (укр.буденний – рос.будничный, обыденный). Москальов (укр.москаль – рос.солдат, русский). Хабаров (укр.хабар - рос.взятка. мзда).

Знайомство зі складом та історією прізвищ дає можливість знайти свої корені, розширює світогляд людини, дозволяє поглянути на деякі речі іншими очима.

ВІДОБРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВОТВОРЕННЯ У ФАХОВІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

О.П. Павленко, викладач ММК ДВНЗ "ПДТУ"

Українська мова, як і більшість мов світу, невинно розвивається – а це вимагає постійного дослідження її лексики, правопису та інших розділів, які мають належним чином відображати нові мовні явища з урахуванням традицій мови і тенденцій її розвитку.

Національна термінологія як складова частина наукової мови знаходиться на гребені свого третього національного відродження. На запити середньої і вищої освіти упродовж 1990-х років з'явилася низка термінологічних словників, які в тій чи іншій мірі заповнювали прогалину спеціальних назв і понять.

За останні десять років з'явилося близько сотні різноманітних термінографічних праць різного статусу і гатунку, які виходили у

різних містах України. Крім словників, написано чимало роздумів з приводу термінологічної справи, які друкувалися як на сторінках періодики, так і на сторінках спеціальних журналів. Вийшло кілька підручників, посібників, монографій.

Українська мова, завдяки великій кількості суфіксів, має змогу відтворити такі тонкі відтінки значень, які неможливі в інших мовах – а це важливо насамперед для точних наук, де особливо вимагається чіткість і влучність понять. Дуже продуктивним для творення іменників є суфікс ~ан (~ян): зірчанка (астроїда); вогнянка, вогняниця (болід). Зручний і суфікс ~(а)к: літак, бурчак, зубчак.

Українські прикметники можуть закінчуватися на ~ний (як і більшість російських) та на ~овий (як польські та деякі російські) або ~евий. Іноді такі фінали зумовлюють різні відтінки значень: напруга трифазна (має три фази), а швидкість фазова (пов'язана з фазою хвилі). Двобічний (про лезо) – це той, що має два боки; а боковий (про вітер) – той, що пов'язаний із боком, перебуває збоку. Втім, мова не підкоряється якимось однозначним канонам, тому над перекладом кожного такого слова потрібно думати окремо.

Додавання суфіксів ~ув~, ~юв~ часто означає, що дія раз по раз повторюється: "стискувальний" – це той, що стискає, тобто робить це час від часу. Суфікс ~лив~ означає можливість дії; ~н~ – саму дію: розширливий – це той, що здатен розширюватися, а розширний – той, що розширюється.

Частина вироблених чи відроджених термінів не має активного вживання через те, що вони є синонімами до вже наявного вдалого терміна.

горизонт – обрій; датчик – датник; детермінант – визначник; ефект залишковий – післявплив; консалтинг – консультація; константа – стала; координата – сурядна; лінгвістика – мовознавство; поверхня оптично гладенька (англ. *mitgoged surface*) – поверхня світлогладенька; процент – відсоток; радикал (мат.) – корінь; резолюція – ухвала; рухатися за інерцією (англ. *coast*) – рівнорухатися; скачувати (файл) – звантажувати; центнер – сотнар; юрист – правник.

Терміни, як національні, відроджені чи новостворені за правилами української мови, певна річ, зайве чіпати звичні, милозвучне й точні міжнародні терміни, якщо немає національного відповідника. Це такі терміни, як іон, протон, маса, газ, робот, катод і т.п. Не варто позбавляти права на домінування ті запозичення, національні відповідники до яких є недостатньо точними чи милозвучними: аспіратор (надимач), градієнт (грядень), диференціал (відойма), діагональ (косина, перекут), діаметр (поперечник), еліпсоїд

(півкуля), коефіцієнт (сучинник), система (уклад), турбулентність (бурхливість) та ін.

Багато що змінилося за останні часи, однак і досі йдуть суперечки з приводу деяких державних стандартів, з приводу правопису наукових слів, а також з приводу передачі іншомовних слів українською мовою.

Ми не схильні до революційних переворотів у мові. Тому, розкриваючи доцільність уживання питомих українських термінів іновотворів, ми прагнемо не до штучного знищення усталеної терміносистеми, а до більш адекватного застосування всіх наявних термінів. Звичайно, вживаючи якийсь термін, потрібно стежити за тим, щоб різні явища та процеси не означувалися одним і тим же словом.

СЕКЦІЯ: ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ ТА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКИХ УРЯДІВ 1917–1920 рр. ЩОДО РЕЛІГІЇ ТА ЦЕРКВИ

Н. І. Крилова, доцент, канд. іст. н., ДВНЗ «ПДТУ»

Досвід церковної політики урядів Центральної Ради та Української держави П. Скоропадського дає можливість оцінити (як позитивно так і негативно) досвід державного будівництва, запобігти повторенню помилок та прорахунків.

Загалом стан православної церкви на початку ХХ ст. характеризується глибокими суперечностями. В Україні проживала п'ята частина православного населення імперії, яке було підпорядковане діяльності Російської православної церкви. Об'єктивно назривала потреба церковної реформації. Необхідно було визначитися з таких питань як перебудова внутрішнього церковного життя, взаємовідносин з державою а також визначити місце церкви в суспільному процесі.

Революційні події 1917 р. призвели до краху самодержавства і, як наслідок, створюються умови для відродження української державності. Православна церква в Україні теж прагне церковної незалежності від Російської православної церкви, але вирішити проблему формування національної церкви можна було лише об'єднавши зусилля українського уряду з прогресивно налаштованим духовенством. Проголосивши своєю метою автокефалію, вони запропонували українській владі свої послуги у розбудові державності.